[1] כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי ת"ל [2] כבשים מה כבשים ראויין אף כל ראוי ר' עקיבא אומר [3] עולה מה עולה ראויה אף כל ראוי ותרווייהו מאי קא ממעטו פסולי מר מייתי לה מכבשים ומר מייתי לה מעולה והאמר רב אדא בר אהבה עולת העוף פסולה איכא בינייהו מאן דמייתי לה מכבשים כבשים אין אבל עולת העוף לא ומאן דמייתי לה מעולה אפילו עולת העוף נמי אלא אמר רב אשי כדתניא [4] דם יחשב לאיש ההוא דם שפך לרבות את הזורק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר [5] או זבח לרבות את הזורק ותרווייהו מאי קא מרבו זריקה מר מייתי לה מדם יחשב ומר מייתי לה מאו זבח והאמר רבי אבהו שחט וזרק איכא בינייהו לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת לדברי ר"ע חייב שתים הא איתמר עלה אמר אביי אף לדברי ר"ע נמי אינו חייב אלא אחת דאמר קרא [6] שם תעלה עולותיך ושם תעשה ערבינהו רחמנא לכולהו עשיות: דיני ממונות דנין ביום וכו': (סימן משפ"ט מענ"ה מט"ה) מנהני מילי א"ר חייא בר פפא דאמר קרא [7] ושפטו את העם בכל עת אי הכי תחלת דין נמי כדרבא דרבא רמי כתיב ושפטו את העם בכל עת וכתיב [8] והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין מתניתין דלא כר' מאיר דתניא היה ר"מ אומר מה ת"ל [9] על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכי מה ענין ריבים אצל נגעים אלא מקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום דכתיב [10] וביום הראות בו אף ריבים ביום ומה נגעים שלא בסומין דכתיב [11] לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומין ומקיש נגעים לריבים מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה ודין הוא ממונו בשלשה גופו לא כל שכן ת"ל [12] והובא אל אהרן הכהן או אל אחד וגו' הא למדת שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן דהוה דאין דינא ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מידי היכי עביד הכי והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון ואמר ר' יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו ר' יוחנן סתמא אחריתא אשכח דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא אי בעית אימא סתמא דרבים עדיף ואי בעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא ורבי מאיר האי ושפטו את העם בכל עת מאי דריש ביה אמר רבא לאיתויי יום המעונן דתנן אין רואין את הנגעים שחרית ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן מפני שכהה נראית עזה ולא בצהרים מפני שעזה נראית כהה ורבי מאיר האי ביום הנחילו את בניו מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה לכדתני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה א"ל (א) אלא מעתה מאן דשכיב ביממא ירתון ליה בניה ומאן דשכיב בליליא לא ירתון ליה בניה דילמא דין נחלות קאמרת דתניא [13] והיתה לבני ישראל לחקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין משום דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין אמר ליה אין הכי קאמינא: דיני נפשות דנין ביום וכו': מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא אמר קרא [14] והוקע אותם לה' נגד השמש א"ר חסדא מניין להוקעה שהיא תלייה דכתיב [15] והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה'

וכתיב

רש"י

כל הנוגע. אפי' פסולין: **יקדש.** ולא ירד: **שומע אני.** בין שנראה בין שלא נראה כגון שאור ודבש ואיל ולבי וחולין: **ת"ל כבשים.** דסמיך ליה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה וגו': **עולה.** בההוא קרא נמי כתיב: **ותרווייהו.** קא ממעטי פסולין שלא נראו מעולם: **לרבות את הזורק.** דם קדשים בחוץ שהוא בכרת ומתרבי מדם שפך ובפרשת שחוטי חוץ כתיב: **או זבח.** גבי מעלה בחוץ כתיב: **שחט וזרק.** בהעלם אחד לרבי ישמעאל אינו חייב אלא חטאת אחת דמייתי ליה לזורק מכרת דכתיב בשוחט וכיון דחד כרת וחד לאו אתרווייהו אין חילוק חטאת ביניהם כי עבדינהו בהעלם אחת: **ולרבי עקיבא.** דיליף זורק מכרת דכתיב גבי מעלה הוו להו שוחט וזורק שני כריתות וחייב שתים: **אף לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת.** דאע"ג דאיכא שתי כריתות הואיל ואין בהן אלא אזהרה אחת אין חילוק חטאת ביניהם דאילו במעלה כתיבא אזהרה באפי נפשה (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך ואילו שוחט וזורק אין בהם אזהרה אלא מהיקש דאיתקש למעלה דכתיב שם תעלה עולותיך ושם תעשה איתקש שאר עשיות להעלאה ומהכא נפקא לשוחט וזורק (זבחים דף קז.): **ביום הנחילו.** משפט נחלות דהיינו דיני ממונות ביום: **לילה לגמר דין.** דכתיב ושפטו ועיקר משפט היינו גמר דין: **ריבים.** אפי' גמר דין משמע: **לאיתויי סומא באחת מעיניו.** ורבי מאיר היא דמקיש ריבים לנגעים: **סתמא אחריתא אשכח.** דמכשר סומין: **בלילה.** דומיא דסומא: **סתמא דרבים עדיף.** דהאיא רבי מאיר היא וכיון דבדוכתא אחריתי הדר רבי וסתם כרבנן עבדינא כוותיה: **משום דקתני לה.** להא דדנין בלילה גבי הלכתא דדינא הכא בסנהדרין (דף לב.) תניא רבי גבי דיני ממונות שמע מינה עיקר היא למילף מינה דאילו ההיא דכל הכשר במסכת נדה (דף מט:) תניא רבי אגב גררא דתניא התם כי הני מילי טובא בפ' בא סימן הלכך לאו אליבא דהלכתא סתם אלא משום דמצריך ותני הנך דדמו אהדדי כגון כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ויש שחייב במתנות ואין חייב בראשית הגז ודכוותיה טובא: **לאיתויי יום המעונן.** אע"ג דלראיית נגעים לא חזי לשפוט חזי: **שחרית ובין הערבים.** אין כח אור החמה קיים: **מפני שכהה נראית עזה.** ומטמאין ליה שלא כדין: **ולא בצהרים.** שאור החמה חזק ומבלבל את העינים ואתי לטהר את הטמא: **מאי עביד ליה.** הא נפקא ליה מהיקשא: **ואי אתה מפיל כו'.** מפרש לה ואזיל: **דילמא דיני נחלות קאמרת.** דביום הוא נוטה מת דין פסוק ואין צריך עוד לדיינין ובלילה לא הוי דין פסוק וצריך דיינין ואלו שמעו נוטה המת יעידו בפניהם: **לחוקת משפט.** בפרשת נחלות דאיש כי ימות וגו' כתיבא: **אורעה.** נסתיימה: **להיות דין.** דמשמע הפלת נחלות דין קלוב (ב) הוא בשעת המיתה הכל כמו שאמר המת ואין הדבר צריך דיינין אלא כל אחד מיורשיו יחזקוהו שומעי הצוואה בשלו: **רצו כותבין.** בלשון עדות והיורשים יבאו לב"ד וב"ד יעשו כפי הצוואה: **רצו עושין דין.** השומעין רשאין ושליטין להיות מחזיקין כל אחד בשלו הכל כמו ששמעו: **שנים אין עושין דין.** דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין: **אבל בלילה.** שאינו ראוי לדון כותבין ואין עושין דין אפילו למחר שמתחלתן לא נראו לישב לשם דין:

ותקח

תוספות

יום לתחלת דין. ואיפכא ליכא למימר דמסתמא תחלת הדין עיקר ועוד ביום הנחילו קבלת עדות הוא דהוי כתחלת הדין(י):

דכתיב וביום הראות בו. מכנגע נראה לי דריש ליה רבא בפ"ק דמועד קטן (דף ח. ושם) לי ולא לאורי וקרא דהכא מוקים לה דיש יום שאי אתה רואה אותו היכא דנגע נולד בחתן ונותנין לו ז' ולאיצטליתו אלא אורחא דהש"ס להביא הפסוק דאי לא כנגע נראה לי הוה מוקמינן קרא דהכא ביום ולא בלילה וכה"ג איכא בכמה דוכתין(ס):

סתמא אחרינא אשכח דיני ממונות מתחילין ביום וגומרין בלילה. תימה דילמא טעמא דמתני' דהכא משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת אבל לענין סומא מקשינן ריבים לנגעים:

דילמא דיני נחלות קא אמרת. פ"ה דביום הוא נוטה המת דין פסוק וא"כ הדבר עוד לדיינין וצריך לאוקומי קרא כשהקנה לדברי שכיב מרע לאו ככתובין וכמסורין מדאורייתא אלא מדרבנן:

שלשה שנכנסו לבקר כו'. מפורש בפ"ק (דף ט. ושם) גבי בזמן שהתרו בהן:

אבל

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יח:
ל ב מיי' שם הלכה טו:
לא ג מיי' פי"ט מהלכו' מעשה קרבנות הל' ג והלכה יג:
לב ד מיי' פי"א מהל' סנהדרין הלכה א ופ"ג שם הלכה ג סמג עשין צז טור שו"ע חו"מ סימן ה סעיף ב:
לג ה מיי' פ"ט מהלכות טומאת צרעת הל"ו:
לד ו מיי' שם הלכה ה:
לה ז מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין צז טור שו"ע חו"מ סימן ז סעיף ב:
לו ח מיי' פ"ט מהלכות טומאת צרעת הל"ב:
לז ט מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין צז טור שו"ע חו"מ סי' ז סעיף ב:
לח י מיי' פ"ט מהלכות טומאת צרעת הל"ו:
כ [מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' ה]:
לט ל מ מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הלכה ו סמג עשין צז טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף א:
מ נ מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ח ט סמג עשין קט טור שו"ע חו"מ סימן ז סעיף ה:
מא ס מיי' פי"א מהלכות סנהדרין הלכה א:

רבינו חננאל

ירדו אלא אמר רב פפא כדתניא ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנא' והיה המזבח קודש קדשים. כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי הנוגע במזבח יקדש ת"ל וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה וגו' מה כבשים ראויין למזבח אף כל הנוגע במזבח יקדש דבר הראוי למזבח. ר' עקיבא אומר עולה תמיד מה עולה ראויה אף כל ראוי ותרווייהו קא ממעטי פסולין שנגעו במזבח שלא קדשו. מר מייתי להו מכבשים ור' עקיבא מייתי להו מעולה ודחינן והאמר רב אדא עולת העוף פסולה. איכא בינייהו לר' יוסי הגלילי דמפיק לה מכבשים סבר כי כבשים אם הן פסולין לא קדשי אבל עולת העוף פסולה קדשה. ולר' עקיבא לא קדשה אלא אמר רב אשי כדתניא דם יחשב לרבות הזורק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר או זבח לרבות הזורק ותרווייהו קא מרבו זריקה נמצא טעם אחד משני מקראות כגון זה בדיני נפשות אין מונין להן אלא אחד: **דיני** ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. אמר רבא דכתיב ושפטו את העם בכל עת. וכתיב והיה ביום הנחילו את בניו עד והיתה לבני ישראל לחוקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין. הא כיצד יום לתחלת דין ולילה לגמר דין. וכדרב יהודה דאמר ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין. ב' כותבין ואין עושין דין ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין והוי להו דיין ואין עד נעשה דיין: **ההוא** סומא דהוה בשבבותיה דר' יוחנן דהוה דאין דינא ולא אמר ליה ר' יוחנן ולא מידי. והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון. ואר"י לאתויי סומא באחת מעיניו. ור' מאיר היא דמקיש ריבים לנגעים מה נגעים (ביום) [שלא בסומין] דכתיב לכל מראה עיני הכהן. אף ריבים שלא בסומין. ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח להכשיר בסומא באחד מעיניו. ואמרינן מכדי האי סתמא והאי סתמא למה סמך על זו ודחה האחרת. איבעית אימא האי סתמא והיא מתני' דהכא ואוקימנא דלא כר' מאיר דסתם מתני' כוותיה אלא כרבנן דאינון רבים וההיא סתמא דבנדה לר' מאיר ואע"ג דתרווייהו סתמי אינון סתמי דרבנן עדיפא. איבעית תימא משום דתני לה למתניי' דהכא גבי הלכתא דדיני דהאי פרקין כולהו דיני נינהו והלכתא נינהו. ויש מי שהיה פותר בד זו מפני ששנויה בלשון רבים וזו שבמס' נדה שנויה בלשון יחיד ולא סבירא לן: **דיני** נפשות דנין ביום וגומרין ביום מנא לן שנאמר

מסורת הש"ס

א) [זבחים פג:], ב) שם קז. ע"ש, ג) [שם:], ד) א"ר אחא בר פפא כצ"ל רש"א, ה) נדה נ., ו) [יבמות קד.], ז) [שבת מו. וש"נ], ח) נדה מט:, ט) נגעי' פ"ב מ"ב, י) [ב"ב קיג:], כ) ב"ב קיג: [ע"ש], ל) [עי' תוס' ב"ק ל: סוף ד"ה כגון], מ) שם קיד. גיטין ה: ר"ה כו. כתובות כא: ב"ק ל:, נ) [עמ"ש על הגליון תוס' לעיל די"ט: בד"ה ינאי], ס) [עי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן וכו'].

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אביי אלא מעתה מאן: (ב) רש"י ד"ה להיות דין וכו' דין קלוש. נ"ב עיין בבבא בתרא דף קיג ע"ב פי' רשב"ם באופן אחר ועי' בתוס' שם:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תורה אור השלם

1. שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: שמות כט לז
2. וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: שמות כט לח
3. עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: שמות כט מב
4. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַייָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ויקרא יז ד
5. וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר אֲשֶׁר יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זָבַח: ויקרא יז ח
6. כִּי אִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ: דברים יב יד
7. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: שמות יח כב
8. וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: דברים כא טז
9. וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְיָ וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע: דברים כא ה
10. וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא: ויקרא יג יד
11. וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: ויקרא יג יב
12. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: ויקרא יג ב
13. וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא
14. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַייָ נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף יְיָ מִיִּשְׂרָאֵל: במדבר כה ד
15. יֻתַּן לָנוּ שִׁבְעָה אֲנָשִׁים מִבָּנָיו וְהוֹקַעֲנוּם לַייָ בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר יְיָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן: שמואל ב כא ו

וכתיב [1]ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור בתחלת קציר [א]וכתיב [2]ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם אם העם חטאו ראשי העם מה חטאו אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקב"ה למשה חלק להם בתי דינין מ"ט אילימא משום [א]שאין דנין שנים ביום אחד והאמר רב חסדא [ג][ב]לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה אחת דנין אלא כדי שישוב חרון אף מישראל: [ג]דיני ממונות גומרין בו ביום כו': מנהני מילי [ג]א"ר חנינא דאמר קרא [3]מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים ורבא אמר מהכא [4]אשרו חמוץ [ד]אשרו דיין שמחמץ את דינו ואידך אשרו חמוץ [ז]ולא חומץ ואידך האי מלאתי משפט מאי עביד ליה כדר' אלעזר אמר ר' יצחק דא"ר אלעזר אמר רבי יצחק [ה]כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו שופך דמים שנאמר מלאתי משפט צדק וגו' [ו]וה"מ בריפתא ותמרי אבל בזוזי חיטי ושערי לית לן בה: [ז]לפיכך אין דנין כו': מ"ט משום דלא אפשר היכי ליעבד לידייניה במעלי שבתא וליגמריה לדיניה במעלי שבתא דילמא חזו טעם לחובה ובעו למיעבד [ט]הלנת דין לדייניה במעלי שבתא וליגמריה בשבתא (א) וליקטליה בשבתא [ח]אין רציחה דוחה את שבת וליקטליה לאורתא נגד השמש בעינן וליגמרי' לדיניה בשבתא וליקטליה בחד בשבתא נמצא אתה מענה את דינו נידייניה במעלי שבתא ונגמריה בחד בשבתא מינשו טעמייהו אף על גב [י]דשני סופרי הדיינין עומדים לפניהם וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין [ז]נהי דבפומא כתבין ליבא דאינשי אינשי הלכך לא אפשר א"ל ר"ל לר' יוחנן ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו ומה עבודה [ט]שדוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה מולאחותו כדתני' [ח][5]לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו
ושמע

רש"י

ותקח רצפה בת איה וגו'. אלמא מגולין היו לפי שתלויין על העצים ואי משום לא תלין נבלתו וגו' [דברים כא] הא שנינן לה ביבמות (עט.) מוטב תיעקר אות אחת בתורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שיהו הכל רואין אותן ושואלין מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ופשטו ידם בגרים גרורים: **חלק להם בתי דינים.** והכי קאמר קח כל ראשי העם והולך[ט] אותם לבתי דינים הרבה וידונו את עוברי העבירה והוקע אותם את המחויבין מפני שנצמדו לבעל פעור ועובד עבודת כוכבים בסקילה וכל הנסקלין נתלין כדאמרינן [י](בארבע מיתות (דף מה.)): **שאין.** ב"ד אחד דן שנים ביום אחד: **אלא בשתי מיתות.** הוא דאין דנין לפי שאין זו דומה לזו וצריך למצוא טעם לדבריהם כאן וכאן ואתי לאקלקולי שמא לא יחפשו ככל הצורך: **אבל במיתה אחת.** ועבירה אחת דנין: **אלא.** כדמוכח קרא (במדבר כה) וישוב חרון אף וגו' כשהקב"ה רואה שכולם עסוקים בדבר ומקנאין לכבודו: **צדק ילין בה.** רגילין היו מתחלה להלין את הדין כדי לצדקו ועתה כשאין עושים כן הרי הן כמרצחין: **שמחמץ את דינו.** שמשהא אותו ומלינו כדי להוציאו לאמיתו: **ואידך.** מיבעיא ליה להך דרשה דאמר בב"ק (דף מו: ע"ש) מנין שנזקקין לתובע תחלה כגון התובע את חבירו לדין שהלוהו ואינו משלם וזה טוענו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין תחלה ב"ד לתביעת התובע עד שיהא ממונו בידו ואחר כך נזקקין לדין המשכון: **אשרו חמוץ.** החזיקו את הנגזל ולא את הגוזל: **כל תענית וכו'.** רגילין היו בלילי תענית לעשות צדקה והיו עיני העניים נשואות לכך ואם ילינו נמצאו עניים רעבים שנשענו על כך: **וה"מ.** במקום שרגילין לחלק ריפתא ותמרי דבר המוכן לאכול: **אבל זוזי וחיטי ושערי.** לא נשענו העניים עליהם אותו הלילה ולית לן בה עד למחר: **דלמא חזו טעמא.** היום לחובה ובעו למיעבד הלנת דין ונמצא גמרו בשבת ואי אפשר כדמפרש דאין מיתת ב"ד דוחה שבת: **לידייני' במעלי שבתא ונגמריה בחד בשבתא.** וכל זמן שלא נגמר הדין לא הוי עינוי הדין דכל שעה מצפה להצלה אבל כשנגמר כל היום מצפה למיתה והוי עינוי הדין: **מינשי להו טעמייהו.** שנשאו ונתנו ודקדקו ביום ראשון: **ליבא דאינשי אינשי.** ליבא דאינשי לא כתבי ואע"ג שזכור לו ליסוד הטעם נשכח מלבו ישובו לטעמו ואין יכול ליישבו לתת טעם הגון כבראשונה: **ותהא קבורת מת מצוה כו'.** ר"ל לאו אמתני' בעיא מר' יוחנן אלא בעלמא וסדרוה מסדרי הגמ' כאן משום דסופה לשאול ותהא מיתת ב"ד דוחה שבת: **ולאחותו מה ת"ל.** גבי נזיר כתיב על נפש מת לא יבא וכתיב בתריה לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו וכולהו יתירי נינהו דהא [כ](מכל נפשות) משתמע ודרשינן להו בספרי [נשא ו ז] אביו מה תלמוד לומר הא לא בא אלא להוציא מת מצוה שמותר ליטמא לו לאמו מה תלמוד לומר לגופיה לא איצטריך ולהתיר מת מצוה הא מאביו נפקא אלא להביא שאם היה זה נזיר כהן דיש עליו שתי קדושות אין הכתוב מזהירו (ב) ליטמא אלא לאמו ולשאר קרובים אבל מטמא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר שאם היה זה נזיר כהן גדול דקדושתו חמורה שאף בלא נזירות אסור ליטמא לקרובים אף על פי כן לאחיו הוא דלא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם אינו ענין לנזיר גרידא ולא לכהן הדיוט נזיר תניהו ענין לנזיר וכ"ג לאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו דאיכא מצות טובא אפ"ה לאחותו הוא דאינו יטמא אבל מיטמא למת מצוה:
ושמע

תוספות

אבל במיתה אחת דנין. והא דתני בתוספתא אין דנין שנים ביום אחד אפי' נואף ונואפת בפרק נגמר הדין (לקמן דף מו.) מוקמי לה בבת כהן ובועלה דהיא בשריפה ובועלה בחנק: **אשרו** חמוץ ולא חומץ. פ"ה לכדדרשינן בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו: ושם) מניין שנזקקין לתובע תחלה כגון שתובע את חבירו שהלוהו מנה ואינו משלם וזה משיבו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין לתובע תחלה עד שיהא ממונו בידו ואח"כ נזקקין לדין משכון ונ"ל שיש שטר למלוה דלא מהימן ליה במיגו דאי בעי אמר פרעתיך דא"ל לפורעו בעדים ואע"ג דאטרוחי ב"ד תרי זימנין לא מטרחינן כדאמר בפ' המקבל (ב"מ ד' קי.) בההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא ומלוה אמר ג' ולוה אמר ב' ומסיק (ג) והיכא דקדים מלוה ואכל פירי דג' שנין לא מפקינן מיניה משום לאטרוחי בי דינא שתי זימני לא מטרחינן התם היינו טעמא כדמסיק מילתא דעביד לאיגלויי אבל הכא משום דברים בעלמא דקאמר לוה לאישתמוטי לא שבקינן מלהוציא מידו מיהו תימה היכי דמי אם יש לו עדים מזומנין ללוה או שטוען דבתוך ל' יום יביא עדים נמתין ליה דאפי' שואל זמן לפרוע יהבינן ליה זמן ל' יום ואי טוען שיביא עדים לאחר ל' יום בלא קרא נמי לא ממתינן ליה והיכא דזילי ניכסי קאמר התם דנזקקין (ד) לנתבע תחלה ואמאי וכי ימתינו לאחר שנה או שנתים ונ"ל ולדחוק דאמר פלוני ופלוני היה שם ויודע בזכותו וידוע דהכי הוא וריב"א פירש דנזקקין לתובע תחלה פירוש היינו לקבל עדיו תחלה ונ"מ אם ימותו עדיו של נתבע או ילכו למדינת הים ותימא דלא גרע מהיכא דזילי ניכסי וי"מ שזה תובע שחבל בו והנתבע אומר שיביא עדים היום או למחר משאר תביעות שיש לו עליו דנזקקין לתובע תחלה דקי"ל בפרק החובל (ב"ק דף לה.) דאין נותנין זמן לחבלות: **ליגמריה** לדיניה בשבתא. אע"ג דתנן בפ' משילין (ביצה דף לו:) אלו הן משום שבות לא דנין היינו דוקא דיני ממונות גזירה שמא יכתוב אבל דיני נפשות אין לאסור מטעם זה שכבר כתבו מאתמול דברי המזכין ודברי המחייבין:

אין רציחה דוחה את השבת. בשריפה ניחא אפילו למ"ד מקלקל בהבערה פטור דיש בה חילול שבת משום פתילה דאמר (יבמות דף ו:) מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנים ובשאר חייבי מיתות נמי אפי' למ"ד (כתובות ה:) דמקלקל בחבורה פטור הכא חשיב תיקון דיש לו כפרה: **לאביו** ולאמו. לאמו דרשי' לכהן ונזיר ואע"ג דנזיר חמור דאין מיטמא לקרובים וכהן הדיוט מיטמא לקרובים מ"מ ס"ד דמיתסר טפי משום כהן הדיוט כיון דאיכא תרתי ועוד כהן הדיוט עדיף שזה קדושתו לעולם וזה אין קדושתו לעולם כדאמרינן בנזיר בפ' כהן גדול (דף מז:): **הרי** שהיה הולך לשחוט את פסחו. פ"ה הרי שהיה כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו וקשה דפריך מיניה בפ' טבול יום (זבחים דף ק.) אעובדא דיוסף הכהן שמתה אשתו בע"פ וטימאוהו ומאי קושיא שאני הכא דאיכא מצות טובא ע"כ נראה לפרש דהולך לשחוט הפסח לבד איירי או למול את בנו ואינו לא כהן גדול ולא נזיר וכן משמע מדלא קתני הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו כדתני באחריני והא דתני אמרת לא יטמא משום דלא אתי עשה דטומאת קרובים וידחה עשה דפסח או דמילה שיש בו כרת ועוד יש ליישב פי' הקונט' דאי משום הולך לשחוט את פסחו לחודיה לא נמנע מלטמא כי הוי נמי בהדי אחריני אין בכך כלום דלא דמי לכהן הדיוט כדפרישית לעיל דקדושתן קדושת עולם:
שבת

מסורת הש"ס

א) כתיב ויאמר וכו' כצ"ל. רש"ל, ב) לקמן מו., ג) [צ"ל א"ר חמא בר חנינא], ד) [יומא לט:], ה) [לעיל יז. לד.], ו) לעיל לד. לקמן לו:, ז) נהי דפומא כתבין כצ"ל. רש"ל, ח) ברכות יט: מגילה ג: נזיר מח: זבחים ק., ט) [בע"י: ותלוק], י) [צ"ל בנגמר הדין (דף מה:)], כ) [צ"ל מעל נפשן].

תורה אור השלם

1. וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אַיָּה אֶת הַשַּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נִתַּךְ מַיִם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְלֹא נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה לָיְלָה: שמואל ב כא י
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַייָ נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף יְיָ מִיִּשְׂרָאֵל: במדבר כה ד
3. אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים: ישעיהו א כא
4. לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: ישעיהו א יז
5. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל רֹאשׁוֹ: במדבר ו ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' במעלי שבת' וליגמריה לדיניה בשבתא: (ב) רש"י ד"ה ולאחותו וכו' אין הכתוב מזהירו שלא ליטמא וכו' דאינו מטמא אבל: (ג) תוס' ד"ה אשרו וכו' ומסיק דהיכא וכו' בי דינא תרי זימני וכו' לאיגלויי היא אבל: (ד) בא"ד קאמר התם דנזקקין. נ"ב עיין בר"פ הפרה בדף מ"ו ובתוס' שם:

מוסף רש"י

אבל במיתה אחת דנין. דטעמא משום דלא אפשר לעיוני בתרווייהו הוא (לקמן מו.). **וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין.** פלוני חייב ומן הטעם הזה, פלוני זוכה ומן הטעם הזה (לעיל לד.) שניהם כותבין דברי המזכין ושניהם כותבין דברי המחייבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו על של חבירו (לקמן לו:). **ולאחותו מה ת"ל.** כיון דכתיב לאביו ולאמו כל שכן לאחותו (זבחים ק.). **הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו.** הרי שהיה נזיר והוא כ"ג והולך לשחוט את פסחו או למול את בנו (שם) או: אם אינו ענין לאלו תנהו ענין לענין ביטול עבודה ומילה מפני מת מצוה (מגילה ג:). **ולמול את בנו.** דמילת זכריו מעכבתו מלאכול פסחו (זבחים ק.).

עין משפט נר מצוה

מב א ב מיי' פרק י"ד מהלכות סנהדרין הלכה י:
מג ג מיי' שם פי"א הלכה א:
מד ד מיי' שם פרק כ הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סימן י סעיף א:
מה ה ו מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל"ד טור וש"ע יו"ד סימן רנו סעיף ג:
מו ז מיי' פי"א מהל' סנהדרין הלכה ג:
מז ח מיי' שם ופכ"ד מהלכות שבת הל"ז:
מח ט מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' ט י:

רבינו חננאל

והוקע אותם לה' נגד השמש. ומניין להוקעה שהיא תלייה שנאמר והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה'. אם העם חטאו ראשים מה חטאו אמר רב אמר לו הקב"ה למשה חלק להן בתי דינים מה טעמא לפי שאין דנין שנים ביום אחד. איני והאמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה אחת דנין אלא להשיב חרון אף: **דיני** נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה כו'. מנא לן א"ר חנינא דאמר קרא מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים. כלומר כיון שאין מלינין בדין כאלו הן מרצחים: רבא אמר אשרו חמוץ. אשרו דיין שמחמץ את דינו. כלומר מאריך ואינו חותכו כמו מצה. אלא ממתין עד שיחמיץ. ר' אלעזר דריש האי קרא צדק ילין בה ועתה מרצחים כל המלין צדקה. כלומר כל הפוסק לתת צדקה לעניים ומלינה ואינו נותנה מיד מרצחין הן. וה"מ בריפתא ותמרי שעיני עניים נשואות בהן ומצפין להן כדי שיאכלו אותן בערב ואין מכינין להן מאי שיאכלו וכיון שלא נתן להן זה נמצאו מתים הלילה כולו ברעב. אבל זוזי או חיטי ושערי לית לן בה: **לפיכך** אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב מאי טעמא לפי שאין הריגת ב"ד דוחה לא שבת ולא יו"ט כו'. פשוטה היא. ואי אמרת לידייניה במעלי שבתא וליגמרו לדיניה בחד בשבא. מינשו לטעמייהו. ואע"ג דכתובין הוו דברי כל אחד ואחד נהי דכתבי טעמא דמפקי בפומייהו טעמא דבליבא מינשו הלכך לא אפשר. ואקשינן ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו. ומה עבודה שדוחה שבת שנאמר וביום השבת שני כבשים וגו' קבורת מת מצוה דוחה העבודה מולאחותו שבנזיר. דתניא ולאחותו מה תלמוד לומר מופנה הוא דלא הוה צריך ליה. ומה אם לאביו

שבת שנדחית מפני העבודה. הקשה הר"ר יעקב דאולייב"ש וגימא דיו מה עבודה לא מדחיא אלא בשב ואל תעשה אף שבת לא תדחה אלא בשב ואל תעשה ולמאן דלית ליה דיו [ב"ק דף כה. וסס] היכא דמפרין קל וחומר ניחא וי"ל מ"מ איכא ק"ו דהשתא ומה עבודה שהיא קלה דוחה שבת קבורת מת מצוה לא כ"ש דלכל הפחות לא גרע מעבודה והא דאמר בסוף פרק כילד הרגל (שם) ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר שהוא חייב אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק אף ברשות הניזק חצי נזק ואמאי לא אמרינן ומה שן ורגל הקל משלם בחצר הניזק נזק שלם קרן חמור לא כ"ש וי"ל דשאני הכא כיון דגוף העבודה נדחית מפני מת מצוה אין לנו לומר שהא חמורה הימנו בשום מקום: **רציחה** תוכיח. וא"ת ולענבד ק"ו ממילה ולא מצי פריך מרציחה וי"ל מ"מ הוה מצי למימר רציחה תוכיח כי היכי דרציחה לא דחיא שבת אף על פי שדוחה את העבודה דדחיא שבת ה"נ קבורת מת מצוה לא תדחה שבת אף על פי שדוחה את המילה דדחי שבת: **שנאמר** מעם מזבחי. ואפי' אין שם כהן ראוי לעבוד את העבודה נדחית וא"ת דמה שרציחה דוחה את העבודה לאו משום דרציחה דוחה את העבודה אלא משום דגברא לא חזי כדאמרינן (ברכות דף נב:) כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר (ישעיה א) ידיכם דמיס מלאו וכ"ש עבודה וי"ל דעל כרחין חזי דהא לא מיחל לעבודה ונשיאות כפים חומרא בעלמא הוא ועוד י"ל דשאני נשיאות כפים לפי שהרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור כדכתיב בההוא קרא ובפריסכם כפיכם אעליס עיני וגו':

מושבות מה ת"ל. והא דדרשי' בספ"ק דשבת (ד' כ.) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד היינו משום דכתיב מושבותיכם ולא כתב מושבות וכי תימא כולה להכי הוא דאתא א"כ לכתוב בכל גבולכם אלא מדכתיב לשון מושבות דרשינן ב"ד וא"ת כולה נב"ד ולהכי דשבת הוא דאתא ומנא ליה לרבי יוסי ללאו ולרבי נתן לחלק וי"ל מדכתיב לא תבערו ולא כתיב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם דהוה דרשינן ב"ד וההיא דשבת אבל אתה עושה מלאכה במדורת בית המוקד[ה]: **אמר** אביי השתא דאמרת. וא"ת ולאביי נילף מת מצוה מק"ו דרש נקיש כיון דליכא למימר רציחה תוכיח וי"ל דקאמר אביי היכי פשיטא לר' יוחנן למימר רציחה תוכיח שדוחה את העבודה הא איכא למימר שאין דוחה מקל וחומר ואם כן הדרא קושיין לדוכתין קשיא דר"ל: **אין** רציחה דוחה אותה. וא"ת וניגמא דיו ומה רציחה אינה דוחה שבת בקום ועשה אף עבודה לא תדחה בקום ועשה אבל שב ואל תעשה דחיא שפיר ולמאן דלית ליה דיו היכא דמיפרך קל וחומר ניחא:

לא תהא רציחה. רבא נמי פשיטא ליה דלא מצי למימר הכי דא"כ לא מיתוקס מעם מזבחי אלא קאמר לאביי אי בתר ק"ו אזלת לאקשויי לרבי יוחנן ומפקו ליה לקרא מקרבן ליבור א"כ גם בקרבן יחיד לא מיתוקס אלא ודאי לא אמרינן קל וחומר ניחא:

ומה

ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא לאחותו כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא [א]אבל מטמא למת מצוה שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה א"ל רציחה תוכיח שדוחה את העבודה ואינה דוחה את השבת רציחה גופה תדחה את השבת מק"ו מה עבודה שדוחה את השבת רציחה דוחה אותה שנאמר [1]מעם מזבחי תקחנו למות שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה אמר רבא כבר פסקה תנא דבי ר' ישמעאל [ב]דתנא דבי רבי ישמעאל [2]לא תבערו אש מה ת"ל מה ת"ל אי לר' יוסי ללאו יצאת אי לרבי נתן לחלק יצאת [ג]כדתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי ר' נתן אומר לחלק יצאת אלא אמר רבא תנא מושבות קשיא ליה מושבות מה ת"ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל [2]מושבות דכתב רחמנא למה לי משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר [3]כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת והא מה אני מקיים [4]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין או אינו אלא אפי' מיתת ב"ד ומה אני מקיים והומת בחול אבל לא בשבת או אינו אלא אפילו בשבת ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר [5]והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמור להלן ב"ד אף מושבות האמור כאן בית דין ואמר רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם אמר אביי השתא דאמרת אין רציחה דוחה את השבת אין רציחה דוחה את העבודה מקל וחומר ומה שבת שנידחית מפני העבודה אין רציחה דוחה אותה עבודה שהיא דוחה את השבת אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותה אלא הא דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות ההוא לקרבן יחיד דלא דחי שבת אמר רבא [ג](אי הכי) לא תהא רציחה דוחה קרבן יחיד מק"ו מה

ומה קרובו: **יכול יטמא למרס לא יטמא.** דהא נזיר הוא וכתיב (ויקרא כא) על (ה) נפשות וגו' ד)ומוכך דבריס הוא לשון המשנה זו יכול אף מת מצוה כן ת"ל ולאחותו דלא איטטריך אלא להאי וללמד אע"פ שיש עליו קדושה הרבה ועסקי מצוה לאחותו הוא להזהיר הכתוב שלא ליטמא אבל מיטמא למת מצוה: **רליתה תוכיח שדוחה את העבודה.** דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות שאם היה כהן רולא ורולה לעבוד מביאין אותו לידון בב"ד ובלבד שלא יורידוהו מעל המזבח ממש אם כבר התחיל דכתיב מעם מזבחי ולא מעל: **כבר פסקה.** דלא דחיא שבת: **מה ת"ל.** קא ס"ד דאהבערה קאמר מה מ"ל הא כתיב (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה: ופרכינן **מה ת"ל אי לר' יוסי ללאו כו'.** ללאו יצאת מכלל שאר המלאכות לומר לך שאין בה כרת וסקילה אלא ללאו בעלמא: **לחלק יצאת.** מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא שלא תאמר עשאן לכל המלאכות בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת לכך יצאת זו להקיש אליה את כל הכלל ולומר לך מה זו מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה שהרי הזהיר עליה לאו בפני עצמה אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה: **מושבות קא קשיא ליה.** לתנא ועלה קאמר מה ת"ל. כל היכא דכתיב מושבותיכם בא ללמד בכל מקום שאתם יושבין ולהביא חולה לארץ: **חובת הגוף היא.** חובה המוטלת על האדם ואינה מוטלת על הקרקע כגון מלות שביעית ולא על פירות קרקע כגון ערלה וכלאים ותרומות ומעשרות ותנן בפ"ק דקידושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בארץ כלומר על הקרקע ופירותיו אינה נוהגת אלא בארץ וכל שאינה תלויה בקרקע בין בארץ בין בחו"ל וליף מע"ז: **שומע אני.** והומת בין בחול בין בשבת דתיתי לך מק"ו מעבודה כדאמרינן לעיל: **או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד.** במשמע חילול והא מה אני מקיים והומת בחול ולא בשבת דק"ו פריכא הוא דאיכא למימר קבורת מת מצוה תוכיח שדוחה עבודה ואינה דוחה שבת: **או אינו אלא אפי' בשבת.** קאמר והומת דק"ו לאו פריכא הוא דהאי דקא אמרת מקבורת מת מצוה היא גופה תיקשי לן וניגמא דתידחי שבת מק"ו מעבודה ת"ל מושבותיכם והכי מפרש לה בפ"ק דיבמות [ז.]: **והיו אלה לכם.** בפרשת רולחים כתיב גבי מיתות ב"ד: **ואמר רחמנא לא תבערו.** אפי' לשריפת מיתת ב"ד: **השתא דאמרת.** אלא תבערו ואין רציחה דוחה שבת על כרחין מהשתא אין רציחה דוחה עבודה מק"ו: **אמר רבא.** אי האי ק"ו אתית למידרש מו לא מיתוקס מעם מזבחי דאי בקרבן יחיד הא איכא למידרש נמי ק"ו שנדחה מפני קרבן יחיד דקסבר נדרים ונדבות קריבים ביו"ט: אין

מסורת הש"ס

(א) [ינמות ו:]. ב) שבת ע. ינמות ו: לג: לקמן סב. [כריתות כ:]. ג) רש"ל מ"ז. ד) ס"ל ואילך. ה) [וע"ע תוס' שבת ע. ד"ה הבערה].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יכול וכו' וכתיב על כל נפשות:

רבינו חננאל

ולאמו ולאחיו אינו מיטמא לאחותו לא כל שכן שאינו מטמא לה. למה בא לומר לך הרי שהיה הולך [לשחוט] את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא כשם שאינו מיטמא הנזיר בימי נזרו [במי] שהוא מוזהר בהן להיטמות כך לא יטמא זה ההולך לשחוט פסחו ולמול את בנו. שאם יטמא נמצא נגרע מלעשות פסח או מתעכב למול בנו ביום השמיני לפיכך יתעסק במצוה ואל יטמא למתו כמו הנזיר ששומר טהרתו ואינו מיטמא לאחותו. יכול כשם שאינו מטמא למתו כך אינו מטמא אפי' למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחיתו הוא דאינו מיטמא [אבל מטמא] הוא למת מצוה שבת שנדחה מפני עבודה אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה. ודחינן רציחה תוכיח שדוחה עבודה שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות ואין רציחה דוחה שבת כדרבא דאמר כבר פסקה תנא דבי ר' ישמעאל דתניא לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה תלמוד לומר מיכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מושבות דכתב רחמנא הכא למה לי. אלא כתיב הכא בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם. מה מושבות האמור להלן מיתת ב"ד אף מושבות האמור בשבת מיתת ב"ד כנגן שריפה. ואמר רחמנא לא תבערו אש מיכן שאין מיתת ב"ד דוחה את השבת. אמר אביי השתא דאמרת אין רציחה דוחה שבת לא תהא רציחה נמי דוחה עבודה מק"ו וכו' עד והכתיב מעם מזבחי ההוא בקרבן יחיד דלא דחי שבת. אמר רבא לא תהא רציחה דוחה

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ג מהלכות אבל הלכה ח טור סו"ס יו"ד סימן שעד סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וכי יָדֹד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְּעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת:
שמות כא יד
2. לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
שמות לה ג
3. וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ:
דברים כא כב
4. וְשָׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ:
שמות לא יד
5. וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:
במדבר לה כט

מוסף רש"י

אמרת לא יטמא. אי משום מיר אי משום כ"ג אי משום פסח, וכ"ם הכא לאיתנהו לכולהו (זבחים ק.) אי: כשם שאין מיר מבטל נזירותו ליטמא לקרוביו, כך הוא זה לא יבטל מפקדו (מגילה ג.). **ללאו יצאת.** שהיה בכלל לא תעשה כל מלאכה, חזר והוציאה מכללו יפרט בה לאו לעצמה, לומר לך שאינה במיתת ב"ד בשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו (פסחים ה. וכעי"ז יבמות ו. וקקמן סב.) שאין בה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה (שבת ע.). **לחלק יצאת.** שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיהלל שבת בכל מלאכות, לכך יצאת הבערה מן הכלל לחלק, מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה (יבמות ו.) אי: שלא תאמר העושה אבנעה אי מחשה אבות מלאכות בשונג אינו חייב אלא אחת, דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת, לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה, מה היא מיוחדת וחייבין עליה לעצמה כו' (פסחים ה.) אף כל שהוא אב מלאכה אם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, דכל דבר שהיה בכלל ראוי מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (לקמן סב.). **מושבות מה ת"ל.** מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים אפילו בחוצה לארץ (יבמות ו.). **חובת הגוף היא.** ואינה תלויה בקרקע כגלגלים וערלה ותרומות ומעשרות (שם).

ומה

מה יום טוב שנדחה מפני קרבן יחיד אין רציחה דוחה אותו קרבן יחיד שהוא דוחה את יום טוב אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותו הניחא למאן דאמר [א]אין נדרים ונדבות קריבין ביום טוב אלא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב מאי איכא למימר אלא אמר רבא לא מיבעיא למ"ד נדרים ונדבות קריבין ביום טוב דהא לא מתקיים מעם מזבחי כלל אלא אפילו למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב הכתיב מעם מזבחי מזבחי המיוחד לי ומאי נינהו תמיד ואמר רחמנא [1]מעם מזבחי תקחנו למות: [ב]דיני ממונות הטמאות והטהרות כו': אמר רב אנא הואי [ג]במניינא דבי רבי ומינאי דידי הוו מתחלי ברישא והא אנן מתחילין מן הגדול תנן אמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הלל בריה דרבי וולס שאני מניינא דבי רבי דכולהו מנייהו מן הצד הוו מתחלי ואמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הלל בריה דר' וולס [ו]מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה יהושע הוה אלעזר והא הוה פנחס הוו זקנים והא הוה שאול הוה שמואל והא נח נפשיה כולהו שניה קאמרינן והא הוה דוד הוה עירא היאירי והא נח נפשיה כולהו שניה קאמרינן והא הוה שלמה הוה שמעי בן גרא והא קטליה כוליה שניה קאמרינן הא הוה חזקיה הוה שבנא והא איקטיל כולהו שניה קאמרינן והא הוה עזרא הוה נחמיה בן חכליה [ז]אמר רב אדא בר אהבה אף אני אומר מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה הונא בר נתן הונא בר נתן מיכף הוה כייף ליה לרב אשי: [ג]דיני נפשות מתחילין מן הצד: מנא הני מילי אמר ר' אחא בר פפא אמר קרא [2]לא תענה על ריב לא תענה על רב רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מהכא [3]ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש [את] חרבו ויחגרו איש [את] חרבו ויחגור גם דוד את חרבו אמר רב [ד]שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות מיתיבי [ה]הטהרות והטמאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועיבור שנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד כי

אין רציחה דוחה אותו. דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד[ו] דהא בי"ט נמי כל מלאכה לא תעשה כתיב[ז]: **הניחא כו'.** מסקנא דמילתיה דרבא היא. הניחא למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב מלית לאוקמי מעם מזבחי[ח] בקרבן יחיד דלא דחי לא שבת ולא יום טוב דתו לא מידריש ק"ו כדאמרן: **אלא למ"ד קריבין.** איכא למדרש ק"ו כדאמרן ולההוא תנא היכא מוקמת מעם מזבחי ופלוגתייהו במסכת ביצה: **אלא אמר רבא.** על כרחיך אתא מעם מזבחי ועקריה לקל וחומר בין מקרבן יחיד בין מקרבן ציבור דלא מיבעיא למ"ד קריבין דכיון דקרבן יחיד דוחה יום טוב אי אתית למידרש קל וחומר לא מיתוקם מעם מזבחי כלל ועל כרחיך לא תדרש ק"ו ואתא קרא ועקריה אלא אפילו למאן דאמר כו' ואיכא לאוקמי לקרא בקרבן יחיד דליכא ק"ו ובקרבן ציבור לא בעית לאוקמיה לקרא משום ק"ו על כרחיך ממשמעותיה מיתוקם נמי בקרבן ציבור דמזבחי משמע המיוחד לי דהיינו תמיד שהוא עיקר כל הקרבנות: **הוו מתחלי ברישא.** במניינא דסיקריקון אמרה רב בפ' הניזקין (גיטין דף נח:) דקתני הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כו' ואמר רב אנא הוה בההוא מניינא ומינאי דידי הוה לאתחילו ברישא: **מן הצד הוו מתחלי.** מפני ענוה יתירה שהיתה בו: **בריה דרבי וולס**[ט]: **במקום אחד.** תורתן וגדולתן של ישראל באדם אחד שאין כמותו בכל ישראל בתורה ובגדולה כגון משה שהיה גדול על כל ישראל במלכות ובתורה וכן רבי בנשיאות ובתורה: **הוה אלעזר.** חבירו בתורה ולא הוי מקום אחד: **והא הוה פינחס.** משמתו יהושע ואלעזר: **הוו זקנים.** כגון עתניאל ואבצן[י] ובועז: **עירא היאירי.** במו"ק (דף טז:) אמרינן דהוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות ודוד היה מנהיגו עליו לראש דכתיב (ש"ב כ) עירא היאירי היה כהן לדוד: **שמעי.** גדול היה כדאשכחן [שם יט] שירד לקראת דוד הירדן באלף איש: **שבנא.** שהיה ישיבתו גדולה משל חזקיה כדאמר בפ' זה בורר (לעיל כו.): **לא תענה על רב.** כתיב בלא יו"ד משמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד הלכך לא מתחילינן מיניה דלמא חזא ליה חובה ולא פלגינא עילויה ומתחילין מן הצד (א) [כ](שלא ישמע) אחד דברי אחד מן המזכים ויסכים עמו: **ויחגור גם דוד חרבו.** באחרונה נמנו עליו לדונו משום מורד במלכות: **שונה אדם לתלמידו.** ומראה לו פנים לזכות ולחובה בתוך הדין ודן עמו ונמנה עמו או לזכות או לחובה ומטין הדין על פי התלמיד כאחד מן הדיינין: **הטמאות והטהרות.** שהוראתן ביחיד ואין בהם מנין אלא אם כן חולקין וצריך לעמוד למנין אם רבו (ב) הטמאין או המטהרין מונין את האב ובנו או את הרב ותלמידו בשנים אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנין שלהם אף בתחילת הדין [ל]ומן התורה שזה צריך שלשה ודיני נפשות כ"ג וכן קידוש החודש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ומוקמינן ליה בקידוש החודש במס' ר"ה (דף כה:) וכן עיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה [לעיל י:] אין האב ובנו כשרין זה עם זה ולא הרב ותלמידו נמנין אלא אחד. וסיפא דבריי' לא ישב בצידו ואפילו שותק אלא יעמוד והולך לו:

ומה י"ט. וא"ת ומנ"ל דלא דחיא רציחה י"ט הא אפי' שבת דחיא אי לאו משום דכתיב (שמות לה) בכל מושבותיכם ובי"ט לא כתיב א"כ תדחה י"ט בק"ו ומה עבודה שדוחה יום טוב רציחה דוחה אותו וכו' וי"ל דאיכא למימר שבת יוכיח שנדחית מפני העבודה ואין נדחית מפני הרציחה והוא הדין י"ט מיהו אין שייך למימר שבת יוכיח שנדחית מפני העבודה דהיינו עבודה שאינה נדחית מפני הרציחה דהא אמילתיה דאביי קאי ול"נ דל"ק מידי כיון דאיכא למימר ק"ו לקולא ולחומרא לחומרא אמרינן: **והא** הוה חזקיה. אית ספרים דלא גרס ליה דחזקיה לא היה מושל על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים ועוד דשבנא רשע היה ולא ממניינא הוא[מ] ותדע דכי פריך (ג) הוה דוד לא משני הוה אחיתופל שקראו דוד[נ] אלופו ומיודעו כיון דרשע הוה אינו מן המנין וקצת קשה דלא משני הוה מפיבושת שהיה מבייש פני דוד בהלכה (ברכות ד' ד.): **כולהו** שניה קאמרינן. דמשהותחל' גדולתן לא פסק כולהו שני' והשתא לא קשה לספרים דגרסי והא הוה אלעזר הוה פנחס דהכי פריך והא הוה אלעזר שהותחלה גדולתו אחר של יהושע ותימה דלא משני איהושע הוה עתניאל בן קנז שהחזיר הלכות (הלכות) שנשתכחו מישראל בימי אבלו של משה (תמורה דף טז:): **והא** הוה הונא בר נתן. שהיה קרוב למלכות כדאיתא בפ"ב דזבחים (דף יט.) דאתקיים ביה והיו מלכים אומניך: **דיני** נפשות מתחילין מן הצד. משום לא תענה על רב [ס]אבל בדיני ממונות לא חיישי' ומ"מ דרך שאלה יכולין לענות ואפשר לא תענה על רב בדיני נפשות כתיב ולא בדיני ממונות אע"ג דלנטות קאי נמי אדיני ממונות למאן דמוקי לה בריש מכילתין (דף ג:) בב"ד נוטה: **רבה** בר בר חנה אמר ר' יוחנן מהכא ויחגרו איש וגו'. הכא משמע שמורד במלכות (ד) ובעי למידייני' לדוד היה חושב עצמו מלך וכן בפרק במה בהמה (שבת דף נו. ושם) גבי אוריה שהיה לו לדוד לדונו בסנהדרין ולא דייניה אע"ג שהיה מורד במלכות כדאמרינן התם וקשה דהא אמר במגילה (דף יד: ושם) דמורד במלכות לא בעי למידייניה ויש לומר לא בעי למידייניה כשאר חייבי מיתות אלא לקבל עדות ולידע אם הוא מורד במלכות ונראה הא דאמר לא בעי למידייניה לענין הא דתנן בפירקין (דף לב.) דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה ובלילה שלאחריו אין גומרין והאי גומרין בו ביום לחובה והיינו דקאמרה ליה אביגיל וכי דנין דיני נפשות בלילה כדאמרינן לעיל בפירקין (דף לד:) דנגד השמש בעינן והשיב לה דלא בעי למידייניה כשאר דיני נפשות אלא גומרין בו ביום לחובה וכן מוכח בירושלמי דפירקין דאמרה ליה וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה כבר נגמר דינו מבעוד יום: **אין** מונין להם אלא אחד. משום קידוש החדש ועיבור השנה איצטריך דלענין דין פשיטא דאין קרובים כשרים: לאתויי

מסורת הש"ס

א) ביצה יט. [שבת קיד. פסחים לה. מנחות ק:], ב) גיטין נט., ג) שם, ד) [גיטין שם ע"ש], ה) [תוספתא פ"ז], ו) [מגילה ז:], ז) [עי' ויקרא כג], ח) [שמות כא], ט) נ"א כך שמו, י) גי' רש"ל שהוא בועז, כ) שמשמע מהרש"א ועי' רש"ל, ל) [נ"ל מן], מ) [לעיל כו.], נ) [לקמן קו.], ס) עי' ר"מ ורש"א.

תורה אור השלם

1. וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: שמות כא יד
2. לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: שמות כג ב
3. וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חִגְרוּ אִישׁ אֶת חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת חַרְבּוֹ וַיַּחְגֹּר גַּם דָּוִד אֶת חַרְבּוֹ וַיַּעֲלוּ אַחֲרֵי דָוִד כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וּמָאתַיִם יָשְׁבוּ עַל הַכֵּלִים: שמואל א כה יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא תענה וכו' מן הצד שמא ישמע אחד: (ב) ד"ה הטמאות וכו' אם רבו המטמאין: (ג) תוס' ד"ה והא וכו' דכי פריך והא הוה: (ד) ד"ה רבה וכו' שמורד במלכות היה ובעי:

מוסף רש"י

ומינאי דידי הוו מתחלי ברישא. ממני שאלו תחלה בשורה כשהיינו יושבין מה דעתי נוטה, והוא היה בינוני, לא מן הגדולים ולא מן הקטנים, ואני שמעתי שקטן שבהם היה (גיטין נט.). **מן הצד הוו מתחלי.** משום לא תענה על ריב, ודרשינן לא תענה על רב, לא תחלוק על מופלא שבבית דין, ולא מוקמי ליה לרישא דקרא בדיני נפשות, ואע"ג דסיפיה דקרא לא מיתוקם אלא בדיני נפשות (שם). **תורה וגדולה במקום אחד.** שתהא תורתן וגדולתן של ישראל במקום אחד, שאין בישראל גדול בתורה ובעושר כמותו (שם). **והא הוה פנחס.** לאחר אלעזר תורה וגדולה, שהיה כהן גדול אחר אביו (שם). **הוו זקנים.** שקבלו מיהושע והאריכו ימים אחריו כדכתיב (יהושע כד) אשר האריכו ימים אחרי יהושע (שם). **והא הוה שאול.** גדול בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים כדאמרינן בערובין (נג.) שאול לא גלי מסכתא להכי כתיב ביה בכל אשר יפנה ירשיע (שם). **והא נח נפשיה.** דשמואל קודם שאול (שם). **כולהו שניה קאמרינן.** משעמד בגדולה תהא תורה וגדולה במקום אחד, וזה בתחילת גדולתו לא יחיד היה בתורה (שם). **הוה עירא היאירי.** גדול בתורה היה כדאמרינן במו"ק (טז:) דהוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות (שם). **הא הוה חזקיה.** חזקיה מלך יהודה גדול בתורה היה, כדאמרינן בחלק (צד: שם). **הוה שבנא.** גדול בתורה היה כדאמרינן (לעיל כו.) שבנא הוה דריש בתליסר ריבוותא וחזקיה בחד סרי ריבוותא (גיטין שם). **והא איקטיל.** סנחריב הרגו כדאמרינן בזה בורר (לעיל כו. גיטין שם).

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח והל"י:
נא ב ג מיי' פי"א מהל' סנהדרין הלכה ו:
נב ד מיי' שם הלכה י טוש"ע חו"מ סימן יט סעיף ה:
נג ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם ובהג"ה:

רבינו חננאל

קרבן יחיד מק"ו ומה יו"ט שנדחה מפני קרבן יחיד לדברי האומר נדרים ונדבות [אין] קריבין ביו"ט [אלא למ"ד קריבין מאי איכא למימר] אין רציחה דוחה יו"ט קרבן יחיד שדוחה יו"ט אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותה הניחא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט הנה קמה ליה ק"ו אלא אמר רבא לא מיבעיא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט דכי האי גוונא לא דיינינן ק"ו לבטל מקרא מן התורה שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות בפירוש ריבתה התורה שתהא רציחה דוחה את העבודה אלא אפילו למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט מעם מזבחי כתיב מזבחי המיוחד לי ומאי ניהו תמיד וכ"ש קרבן יחיד דדחי: **דיני** ממונות מטים על פי עד אחד בין לזכות בין לחובה כו'. ירושלמי א"ר ינאי אילו ניתנה תורה חתוכה לא היתה עמידה לרגל מאי טעמא וידבר ה' אל משה לאמר אמר לפניו רבון כל העולמים הודיעני היאך היא הלכה א"ל אחרי רבים להטות. רבו המזכים זכאי. רבו המחייבים חייב כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור מנין ודגלו וכן הוא אומר אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים ואמר מישרים אהבוך. א"ר יוחנן כל מי שאינו יודע לדון את השרץ לטמאו מאה פעמים ולטהרו מאה פעמים אינו יכול לפתוח בזכות. תלמיד ותיק היה לרבי והיה מטהר ומטמא השרץ מאה פעמים. אמרי ההוא תלמיד קטוע מטורא דסיני הוה: **דיני** ממונות הטהרות והטמאות כו' אמר רב אנא הוינא במניינא דבי רבי ומיני הוה מתחלי ברישא. והתנן מתחילין מן הגדול ואסיקנא כל מנייניה דבי רבי מן הצד הוו מתחלי והן אמרו מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. איני ואחר לא מצאנו. והא הוה יהושע ודחינן הוה אלעזר בהדיה כי קאמרינן דליכא אחר בהדיה והא הוה אלעזר הוה פנחס כו'. ואסיק' אף אני אומר מימות רבי ועד רב אשי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד. והונא בר נתן מיכף הוה כייף ליה לרב אשי: **דיני** נפשות מתחילין מן הצד. פי' מאי טעמא אין מתחילין מן הגדול שנאמר לא תענה על רב כלומר כיון שיתחיל הגדול ויאמר זכות או חובה אין לאחר לחלוק על דבריו. ר' יוחנן אמר מהכא ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש חרבו וגו' וחגר דוד אחריהם. אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות ומותבינן עליה הטהורות והטמאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים ודיני נפשות ודיני מכות וקידוש החודש ועיבור השנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ופרקינן כי אמר רב שונה אדם